

Middelalderborgen Borren i et nyt lys

Middelalderborgen Borren mener Nationalmuseets eksperter kun har været anvendt i cirka 50 år - i midten af 12. hundredetallet - men jeg er af en anden opfattelse.

Museumsinspektør Niels Engberg skriver i sin artikel "Den mystiske Borrebakke" og jeg citerer:

"Der er både keramik og metalgenstande fra 1100-årene, men intet fra Vikingetid og tiden efter ca. 1200. Set i historiens lys har borgen således kun haft en funktionsperiode begyndende i 1. halvdel af 1100-årene og strækkende sig op mod år 1200 eller måske et lille stykke ind i 1200-årene".

I det følgende vil jeg prøve at bevise at borgens funktionsperiode først slutter omkring 1330-1350, hvor to ulykkelige hændelser finder sted – Borgerkrigen fra 1332-40 og Den Sorte Død fra cirka 1346. Måske var den ene og/eller af begge begivenheder årsag(-er) til at Borrens endeligt. Der er endelig en tredje mulighed, at Valdemar Atterdag eller hans datter Margrethe I har befalet borgens tårn revet ned og voldgraven fyldt op, hvilket skete for borgen Kelstrup.

Jeg har – de sidste 9 år - fundet et betragteligt antal genstande af sten, ben, ler (keramikstykker), jern, bronze (enkelte forgyldte) samt bly. Endvidere har jeg fundet en del mønter, som dækker en periode på over 350 år. Der findes ingen skriftlige kilder om middelalderens Borren, men vi har folkesagn og -viser om en ridder Ebbe og hans to døtre. Borgen Næsholm, som ligger ca en kilometer fra Borren, blev brændt ned i 1340.

Borren er blevet undersøgt 3 gange af eksperter fra Nationalmuseet. Første gang af arkitekt C. M. Schmidt i 1911, dernæst af arkæolog Vilhelm la Cour i 1950 og 1953 og endelig i 1990-92 af museumsinspektør Niels Engberg. Sidstnævnte havde assistance af en dygtig lokal detektorfører Stig Kaas Hansen, som fandt en del metalgenstande samt nogle mønter.

Borrens borgtårn er i samme byggestil som Bastruptårnet, som man formoder er bygget i første halvdel af 1100-årene. Kong Niels overdrog det til en Ebbo de Bastetorp af Hvideslægten i 1131 efter mordet på Knud Lavard samme år. Forskellen på de to borge er tykkelsen på tårnenes mure. Bastruptårnets er ca 6 m tykke, og Borrens ca 2.7 m. Bastruptårnet er et decideret forsvarstårn og Borrens har

været beboelse (formodentlig i to stokværk) for borgherren og hans familie. Beboerne har været velstillede, hvilket fundene bekræfter. Hvorimod der stort set ikke er fundet genstande af bronze og ædle metaller på Næsholm.

Borren er formodentlig – som Nationalmuseet angiver – bygget på samme tid som Bastrupårnet. Det er jeg enig i.

Undertegnede er af den opfattelse, at Borren mindst har været i drift til cirka 1400 - måske længere. Det mener jeg, de righoldige fund (blandt andet mønter) bekræfter. Mønter er for professionelle arkæologer som regel det bedste og mest nøjagtige grundlag for datering. Næsholms datering blev muliggjort gennem et stort møntfund samt dendokronologiske undersøgelser af borgbroens egestolper.

Hesteskoen vinder indpas i Danmark i slutningen af vikingetid og begyndelsen af middelalderen. Den ældste type er den keltiske (fra cirka 1100), den afløses af den tyske (1250-1500) og mere sjældent forekommer en mere sofistikeret type - den spanske (1300-1400).

Bilag 1 viser alle 3 typer. Den overvejende part af fund – cirka 65% - er keltiske og de resterende er stort set af den tyske type. Kun et par stykker er af den spanske type. Alt i alt har jeg fundet over 250 hesteko/-dele. Antallet af hestekosøm er mellem 400 og 500. Hestekosømmene er betydeligt kortere end senere typer. Keltiske hesteko er betydeligt mindre end nutidens og er letgenkendelige på de ”bølgeformede sider”. Normalt 3sømhuller i hver side.

Jeg vil her understrege, at jeg gennem årene har undersøgt mange ældre beboelser med omliggende marker og finder normalt der måske 3-4 hele hesteko og dobbelt så mange hestekodele. En del hestekodele har endnu søm siddende i, hvilket tyder på at her har man skiftet sko på hestene. Det store antal tyder på smedeaktivitet på stedet i langt mere end et halvt hundrede år, hvilket de keltiske og tyske typer bekræfter.

Mængden af andet hesteudstyr omfatter hestekosøm, sporer, stigbøjler, remspænder af jern, forgyldt bronze i form af rasleblæk samt ”tenvægt” af bly, som Nationalmuseet i dag mener, har været anvendt til pynt af hestenes manker – i stil med nutidens udsmykning af dyrskueheste – eller som tenvægte. Desværre har disse ”tenvægte” endnu ikke fået nyt navn, måske skal de i fremtiden kaldes mankeperler eller manperler. Antallet af ”tenvægte” med eller uden mønster løber op i over 50. De varierer meget i vægt fra 7-8 gram til 18-20 gram.

Bronzespænder (bilag 2). Her har jeg fundet cirka 75 og har været til bedømmelse i Middelalder og Renæssanceafdelingen på Nationalmuseet og fået en

del af dem tidsbestemt af museumsinspektør Anne Pedersen. Hun har vurderet af samlingen dækker hele middelalderperioden samt begyndelsen af renæssancen. Nogle af spænderne var af nyere dato. Det smukkeste bronzespænde er forgyldt og forsynet med flotte snoede sølvtråde (bilag 3).

Alsgemmet (bilag 4) består af to små blå glasskiver med 3 figurer. Nyere forskning (Nationalmuseets tidsskrift Nyt nummer 114) mener, at Alsgemmet er pilgrimssymbol, som stammer fra Köln. Der dyrkede man Hellig Trekonger. Der er kun fundet 12 Alsgemmer i alt i Danmark og 41 i hele Europa. Når vi nu erindrer os, sagnet om ridder Ebbe (borgherren på middelalderborgen Borren). Han skulle have været på pilgrimsfærd, da hans døtre blev forulempede på det groveste. Var han så på rejse til Köln? Det ville stemme fint overens med fundet af alsgemmet og folkeviserne.

Pilgrimsfærd startede nok en gang i 1100 tallet. Vi husker kong Erik Ejegods og dronning Bodils pilgrimsfærd, som endte tragisk. Erik døde på Cypren og Bodil på Oliebjerget uden for Jerusalem 1103. Vi ved også, at Valdemar Atterdag i al hemmelighed i 1347 - til pavens vrede - drog på pilgrimsfærd til Jerusalem og blev slået til Ridder af Den Hellige Grav. Pilgrimsrejser har været populære i hele den katolske tid.

En anden lille genstand – et minivåbenskjold (30x35 mm) (bilag 5) - viste sig som en særdeles svær gåde. På forsiden et takket nældeblad og i hele kanten bogstaver. Jeg kontaktede SKALK, Overarkivaren i København, Roskilde Museum og Nationalmuseet. Overarkivaren kunne fortælle, at en del af bogstaverne var latinske. Jeg kontaktede så selv myndigheder syd for grænsen(museet i Slesvig) og det gav pote. Nældebladet var de holstenske grevers heraldiske kendetegn. Greverne Gert og Johan den Milde havde jo delt daværende Danmark imellem sig omkring 1332 og derefter fulgte borgerkrigen fra 1332-1340. Bogstaverne er delvis græske og latinske og giver ingen mening. Danmark var pantsat til de holstenske grever. Johan den Milde havde blandt andet Skåne, Sjælland og Sydhavsøerne. Det er muligt, at en af Johan den Mildes krigskarle har tabt miniskjoldet på Borren og at Borren - på det tidspunkt – måske var i holstenernes magt lige som Næsholm. Utænkeligt er det ikke. Vi ved, at Valdemar Atterdag – langsomt, men sikkert – var ved at ”overtage” holstenernes besiddelser ved hjælp af trusler, penge, svig og krig.

Antallet af keramikstykker eller potteskår (bilag 6) er stort - adskillige hundrede stykker – en del med mønstre og stort alle er af typen Østersøkeramik, som var en af de gængse keramiktyper i middelalderen.

Analogfund som jernkloder, pilespidser, hesteko/-dele, remspænder, søm, redskaber i almindelighed, knive, klammer, kramper, prene, økser, slibestene

,hammerhoveder af jern, jernkloder og -slagge m.m. samt borgerkrigsmønter 1332-1340 fundet på og ved både Næsholm og Borren, hvilket tyder på aktiviteter begge steder på samme tid.

I modsætning til Næsholm er der på Borren fundet ualmindelig mange genstande af bly og bronze samt en del forgyldte bronzegenstande. Dette tyder på at Næsholm har været en form for garnison og Borren et hjem for en rigmandsfamilie.

Diverse møntfund på Borren dækker samtlige regenter i perioden fra Valdemar den Store 1154 til 1420 samt "borgerkrigsmønter" fra perioden 1332-1340. Bilag 7 viser 4 sølv mønter fra Valdemar den Store. Møntfund dukker stadig op og i 2010/2011 har jeg på borgområdet fundet 3 søslinge på 3 forskellige steder. Søslinge er store sølv mønter fra begyndelsen af 1500-tallet og betydeligt større end "de sølvfattige borgerkrigsmønter".

Udover middelalderfundene er der fundet et betragteligt antal genstande fra yngre stenalder i form af flækker, afslag, skiveskrabere (langt over 100), knusesten, pilespidser, dele af mejsler, et betragteligt antal øksefragmenter, kornsegle samt et stykke fra køllehoved. Alt sammen i flint.

Fra Vikingetid er på selve Borren fundet tenvægt (keramik) og ikke langt fra Borren, forgyldte vikingesmykker, Urnesfibler i bronze og sølv.

Et stort antal knoglestumper, knogler, kæber med tænder, tænder, stejler og m.m. viser, at de gængse husdyr heste, køer, får og svin har været rigt repræsenteret, men blandt materialet er også fundet knogler fra torsk, sæl, gevirspidser og knogler fra kronhjort, rådyr m.m.. En del af dette materiale befinder sig nu på Odsherred Kulturhistoriske Museum og Zoologisk Museum.

Konklusion.

For undertegnede hersker der ingen tvivl om, at Borren har været en rig og velfungerende borg det meste af Middelalderen, hvilket ovenstående fund underbygger – ikke mindst den store og meget varierede fundmængde. Variationen i bronzespænder og hesteudstyr, møntfundene, de forgyldte bronzesmykker, alsgemmet og det holstenske miniskjold mere end indikerer, at Borren eksisterede i mere end 350 år.

Hvorfor borgen blev forladt vides ikke, måske skyldtes det Borgerkrigen fra 1332-1340, Den Sorte Død i 1346 eller dronning Margrethes ordre til private borgherrer på befæstede borge: "Nedriv borgene og tildæk voldgravene!" Måske en eller anden kombination af nævnte mulige årsager. Vi ved fra skriftlige kilder, at borgen Kelstrup blev revet ned, munkestenene transporteret til Roskilde og

voldgraven fyldt op på Margrethe den Førstes befaling. Tårnet på Borren er også revet ned og voldgraven (12 meter bred og 3 meter dyb) er dækket til.

For god ordens skyld skal jeg tilføje, at hovedparten af mine fund er afleveret til Odsherreds Museum og Zoologisk Museum.

Til slut en tak til Torben Klestrup Hansen (Borrevang), hvis jorder – specielt området om Borren – jeg har gået tyndt de sidste 9 år. Knud Rosenlund fra Zoologisk Museum, som har hjulpet med at tyde knoglematerialet. Ligeledes en tak Anne Pedersen på Nationalmuseet, som hjalp med at kategorisere de fundne bronzespænder samt øvrige ansatte på Nationalmuseet, som har bedømt de indsendte fund. Her vil jeg tillade mig at specielt takke Jens Christian Moesgaard (Mønt- & Medaljesamlingen) for en enestående imødekommenhed og særdeles hurtig og kontant sagsbehandling. Redaktør for SKALK Christian Adamsen skylder jeg tak for assistance flere sager blandt andet med det holstenske miniskjold. Odsherred Kulturhistoriske Museums medarbejdere Lise Holm og Arne Hedegaard skal have tak for det store arbejde med registrering, sortering og forsendelse af genstande til danefæbesdømmelse på nationalmuseet.